

»»» Artur Lis

Repetytorium. Historia ustroju i prawa w Polsce

Recenzja książki Lecha Krzyżanowskiego, Wydawnictwo OD.NOWA, Bielsko-Biała 2013, ss. 282.

Prezentowana książka *Repetytorium. Historia ustroju i prawa w Polsce* autorstwa Lecha Krzyżanowskiego ukazała się w 2013 roku. Jak sam tytuł wskazuje stanowi zwięzłe opracowanie o historii prawa sądowego, jak i ustroju Polski. We wstępie czytamy: „osoby pragnące poznać dzieje polskiego ustroju i prawa napotykać nie małe kłopoty z właściwym powiązaniem informacji o poszczególnych instytucjach prawnych z okolicznościami historycznymi, w jakich się rodziły i funkcjonowały. Tymczasem brak znajomości politycznej, gospodarczej czy społecznej genezy różnorodnych rozwiązań prawnych nie pozwala w należyty sposób ocenić ich znaczenia”.

Recenzowana publikacja składa się z pięciu części podzielonych na rozdziały. Część I „Ustrój i prawo dawnej Polski (X-XV w.)” zawiera: rozdział 1. Powstanie państwa polskiego. Kształtowanie się struktury władzy w okresie rodowo-plemiennym; rozdział 1a. Prawo na ziemiach polskich w okresie rodowo-plemiennym; rozdział 2. Monarchia wczesnopiastowska oraz okres rozbitcia dzielnicowego - ustrój; rozdział 2a. Monarchia

wczesnopiastowska oraz okres rozbitcia dzielnicowego - prawo i sądy; rozdział 3. Odrodzone Królestwo Polskie i jego ustrój; rozdział 3a. Odrodzone Królestwo Polskie - prawo i sądy. W części II „Ustrój i prawo dawnej Polski (XV wiek- 1795)” zawarto: rozdział 4. Początki i rozwój I Rzeczypospolitej (do połowy XVII w.) - fundamenty; rozdział 4a. Początki i rozwój I Rzeczypospolitej (do połowy XVII w.) - prawo i system wymiaru sprawiedliwości; rozdział 5. I Rzeczpospolita w dobie stagnacji i kryzysu (II połowa XVII w. - 1763) - ustrój; rozdział 5a. I Rzeczpospolita w dobie stagnacji i kryzysu (II połowa XVII w. - 1763) - prawo i sądy; rozdział 6. Reformy ustrojowe w Polsce w pierwszych latach okresu stanisławowskiego (1764-1788); rozdział 6a. Prawo i wymiar sprawiedliwości Rzeczypospolitej w początkach rządów Stanisława Augusta Poniatowskiego (1764-1788); rozdział 7. Ustrój państwa polskiego u schyłku monarchii konstytucyjnej; rozdział 7a. Prawo sądowe oraz wymiar sprawiedliwości w dobie Sejmu Wielkiego i w ostatnich latach istnienia monarchii konstytucyjnej. Kolejna III część „Ustrój i prawo ziem polskich w okresie

porozbiorowym (do 1918)” stanowi: rozdział 8. Ziemie polskie pod zaborem (1795-1807). Rosyjski, pruski i austriacki system władzy. Ustrój; rozdział 8a. Ziemie polskie pod zaborem (1795-1807). Rosyjski, pruski i austriacki system władzy. Prawo i sądownictwo; rozdział 9. Księstwo Warszawskie i jego ustrój (1807-1815); rozdział 9a. Wymiar sprawiedliwości i prawo Księstwa Warszawskiego (1807-1815); rozdział 10. Ustrój Królestwa Polskiego w latach 1815-1830 oraz jego przekształcenia po upadku powstania listopadowego; rozdział 10a. Wymiar sprawiedliwości i prawo Królestwa Polskiego 1815-1830; rozdział 11. Zabór pruski i jego ustrój w pierwszej połowie XIX wieku; rozdział 11a. Zabór pruski w pierwszej połowie XIX wieku. Prawo i postępowanie sądowe oraz wymiar sprawiedliwości; rozdział 12. Ustrój Wolnego Miasta Krakowa (1815-1846); rozdział 12a. Wymiar sprawiedliwości i prawo Wolnego Miasta Krakowa (1815-1846); rozdział 13. Zabór austriacki przed wybuchem I wojny światowej. Podstawy ustrojowe autonomii Galicji; rozdział 14. Ziemie polskie pod zaborem rosyjskim i pruskim na przełomie XIX i XX wieku - ustrój polityczny; rozdział 14a. Ziemie polskie pod zaborem rosyjskim i pruskim na przełomie XIX i XX wieku - prawo i sądownictwo; rozdział 15. Przepisy ustrojowe obowiązujące na ziemiach polskich podczas I wojny światowej (1914-1918); rozdział 15a. Prawo i sądy na ziemiach polskich podczas I wojny światowej (1914-1918). Część IV „Polska w okresie konstytucyjnym (II Rzeczpospolita, 1918-1939)” zawiera: rozdział 16. Ustrój Polski w okresie demokracji parlamentarno-gabinetowej (1918-1926); rozdział 16a. Prawo oraz wymiar sprawiedliwości w pierwszym okresie istnienia II Rzeczypospolitej (od

1918 do początku lat trzydziestych); rozdział 17. II Rzeczpospolita jako państwo autorytarne (1926-1939). Zasady ideowe i ustrój; rozdział 17a. Unifikacja i kodyfikacja prawa w Polsce w latach trzydziestych. Wymiar sprawiedliwości po wejściu w życie prawa o ustroju sądów powszechnych. Ostatnia część V „Polska w okresie II wojny światowej i w latach powojennych (od 1939 roku do czasów współczesnych)” składa się: rozdział 18. Ustrój ziem polskich okupowanych przez Niemcy i Związek Radziecki w okresie II wojny światowej (1939-1945); rozdział 18a. Radziecki i niemiecki system okupacyjny na ziemiach polskich w okresie II wojny światowej (1939-1945). Prawo, wymiar sprawiedliwości; rozdział 19. Polskie Państwo Podziemne - ustrój polityczny i struktura władzy; rozdział 19a. Prawo i wymiar sprawiedliwości Polskiego Państwa Podziemnego; rozdział 20. Przekształcenia ustrojowe państwa polskiego (1944-1952); rozdział 20a. System prawny i sądownictwo w okresie kształtowania się nowego ustroju politycznego (1944-1952); rozdział 21. Ustrój polityczny Polski Ludowej (1952-1989); rozdział 22a. Prawo i wymiar sprawiedliwości w okresie przemian ustrojowych (1989-1997); rozdział 23. Ustrój prawny Polski współczesnej (po 1997 roku); rozdział 23a. System prawny oraz sądownictwo w okresie przygotowań do akcesji oraz po wejściu Polski do Unii Europejskiej.

Na uwagę zasługuje nietypowy podział repetytorium na historię ustroju oraz dzieje prawa. Czerwoną czcionką w górnej części strony zaznaczono zagadnienia dotyczące ustroju, zaś czarną czcionką w dolnej części odnoszące się do tego samego okresu historycznego informacje o prawie sądowym. Celem zastosowania takiego podziału jest ułatwienie odbiorcy

poruszania się po podręczniku. Dodatkowo zastosowano zaznaczenia najważniejszych fragmentów. Tematy historycznoprawne zostały również uzupełnione w postaci diagramów, wykresów i tabel. Mimo wprowadzenia innowacyjnego pomysłu, który miał zachęcić do kupienia książki, nie wydaje się on przekonywujący. Każda część publikacji poprzedzona jest ważniejszymi definicjami oraz kalendarium dotyczącym odpowiednio wydarzeń społeczno-politycznych, ustroju ziem polskich, dziejów wymiaru sprawiedliwości, prawa sądowego na ziemiach polskich. Autor Lech Krzyżanowski pisze, iż teza o patrymonialnym charakterze państwa polskiego, do niedawna powszechnie akceptowana, obecnie podlega istotnemu przewartościowaniu. Dalej wspomina, że zasadniczej krytyce poddał ją prof. Wacław Uruszczak a jego zdanie podziela dzisiaj coraz większa grupa uczonych. Z kolei w części zawierającej diagramy stosuje ciągle tę terminologię. Można więc zauważyć pewną niekonsekwencję autora recenzowanej książki. Charakter publikacji usprawiedliwia brak szerszej literatury przedmiotu, jak chociażby nieodwołanie się w wyżej sygnalizowanej problematyce do prac Jacka Matuszewskiego.

Należy postawić pytanie, dla kogo adresowana jest publikacja? Na tylnej okładce znajdziemy fragment recenzji prof. dra hab. Mirosława Sadowskiego, który stwierdził: „w mojej ocenie książka zainteresuje nie tylko studentów prawa, administracji, historii, czy

politologii, którzy próbują szybko i sprawnie przygotować się do egzaminu. Uważam, że będzie także cennym uzupełnieniem oferty dydaktycznej, jako kompendium pomocne dla uczniów przygotowujących się do egzaminu maturalnego z historii jak i wiedzy o społeczeństwie”. We wstępie autor repetytorium zaznaczył: „w książce zawarto zatem jedynie te informacje, które zdaniem autora mają największą wartość praktyczną dla zdającego egzamin lub powtarzającego wiadomości studenta. Celowo pominięto zagadnienia rzadziej prezentowane na salach wykładowych, w kilku przypadkach zrezygnowano też z analizy kwestii dyskusyjnych lub mających jedynie walor hipotezy”. Zgodzić się wypada ze słowami recenzenta, który widzi w publikacji pomoc dla uczniów szkół średnich oraz nauczycieli. Nie wydaje się aby to repetytorium mogło zastąpić podręcznik akademicki na przykład Tadeusza Maciejewskiego *Historia ustroju i prawa sądowego Polski*.

Podsumowując książka *Repetytorium. Historia ustroju i prawa w Polsce* autorstwa Lecha Krzyżanowskiego pomimo kilku pominiętych tematów jest warta uwagi. Należy podkreślić, że przedstawia tylko szkielet zagadnień dotyczących dziejów wymiaru sprawiedliwości i prawa na ziemiach polskich. Dlatego może być z całą pewnością wykorzystana jako lektura przy powtórkach dla miłośników historii prawa.

NOTA O AUTORZE:

Artur Lis, doktor, adiunkt Katedry Historii Prawa w Instytucie Prawa Wydziału Zamiejscowego Prawa i Nauk o Gospodarce KUL w Stalowej Woli. Zainteresowania badawcze: historia prawa, mediewistyka, doktryny polityczno-prawne, prawo administracyjne. Kontakt: arturlis@op.pl